

TIL REGERINGEN

Nærværende redegørelse blev drøftet på Det økonomiske Råds møde den 28. maj 1997. Det følgende resume af drøftelserne er delt op i fire afsnit. Det første omhandler konjunktursituationen og den generelle økonomiske politik, det andet vedrører Danmark og ØMU'en, det tredje handler om europæisk integration og Romtraktaten, mens det fjerde vedrører forskning og økonomisk udvikling.

Konjunktursituationen og den generelle økonomiske politik

Formandskabet indledte med at konstatere, at dansk økonomi har det godt. Ledigheden falder, der har været overskud på betalingsbalancen de sidste 7 år, og der er udsigt til overskud på de offentlige finanser. En sådan situation giver anledning til to typer af overvejelser. For det første er der fare for, at den økonomiske udvikling fører til overophedning, hvorfor der stilles krav til efterspørgselsstyringen og finanspolitikken. For det andet bør en situation med økonomisk råderum indebære en forpligtelse til at løse de mere langsigtede problemer. *Formandskabet* fremhævede, at et vigtigt problem i den danske økonomi er prioriteringen mellem de forskellige offentlige ydelser. Det synes i den forbindelse relevant at overveje, om det er en fornuftig prioritering at acceptere kødannelse til daginstitutioner, hospitaler og plejehjem, mens efterløn og orlov er ydelser, det offentlige skal levere uden varsel. *Formandskabet* understregede, at kravene til efterspørgselsstyringen og afviklingen af den offentlige gæld samt de øgede krav til de offentlige ydelser sætter snævre grænser for mulighederne for nedsættelse af skattetrykket. Det forekommer i den forbindelse uhensigtsmæssigt at afskaffe effektive, ikke-forvridende skatter, som ejendomsskatterne, og det er et rimeligt led i skattesystemet også at beskatte formueafkast af ejerboliger i form af en beregnet lejeværdi. *Formandskabet* konstaterede derfor, at i en situation med pres på byggesektoren og boligmarkedet er der mere, der taler for at hæve end for at sænke boligbeskatningen.

Formanden for Dansk Industri var enig i formandskabets vurdering af den danske og internationale økonomi og fremhævede i den forbindelse, at det er problematisk, at industri-erhvervene fortsat kan se frem til tab af markedsandele på eksportmarkederne. Han vurderede, at der er udsigt til lavere lønstigninger i udlandet end forudsat i redegørelsen, og mente, at formandskabet derfor undervurderer det pres, som de konkurrenceudsatte erhverv er udsat for. Dertil kommer, at den danske fremstillingssektor pålægges betydelige ekstraomkostninger i form af øgede afgifter. *Formanden for Dansk Industri* stillede sig i den forbindelse uforstående over for, at formandskabet i sin analyse benytter et konkurrenceevnebegreb, som indebærer, at CO₂-afgiftsstigninger forbedrer konkurrenceevnen. *Formanden for Dansk Industri* var enig i anbefalingerne om en stram finanspolitik i 1998. Men han understregede, at stramningen ikke bør være en undskyldning for nye skatte-stigninger. Det bør være det offentlige forbrug og indkomst-overførslerne, som skal holde for. Han var enig med formandskabet i, at der er behov for en prioriteringsdebat om de offentlige udgifter. Endvidere lagde han vægt på reduktion i beskatningen af kapital og arbejdskraft.

Formanden for Landsorganisationen mente, at formandskabet med den seneste prognose har skiftet kurs i en mere positiv retning, hvilket har ført dem tættere på fagbevægelsens opfattelse af dansk økonomi. Han mente dog, at formandskabets vurdering af beskæftigelsesfremgangen de kommende år og væksten i 1998 er for lav. *Formanden for LO* var uenig i formandskabets anbefaling af rammestyring af arbejdsmarkedspolitiske ordninger. Orlovsordningerne tilgodeser behovet for en fleksibel overgang mellem arbejdslivet og privatlivet. Han konstaterede, at læren fra orlovsordningerne i stedet er, at man ved indførslen skal gøre ordningerne mindre attraktive, hvorefter de siden kan forbedres, hvis deltagelsen er for ringe. Han understregede, at erfaringerne med hamstringeffekter ved afskaffelsen af overgangsydelsen indicerer, at en afskaffelse af efterlønnen kan udvikle sig til en katastrofe. *Formanden for LO* var enig med formandskabet i, at hullet fra skattereformen bør

lukkes, men mente, at dette bør ske ved en begrænsning af den offentlige anlægsaktivitet. Han tilsluttede sig endvidere formandskabets overvejelser om at lægge mere vægt på ejendomsskatter og lejeværdi; en gradvis stramning af disse vil være mere målrettet end store hovsa-opstramninger i den offentlige økonomi.

Formanden for Dansk Arbejdsgiverforening var enig i formandskabets vurdering af, at der trods den positive udvikling i dansk økonomi er faresignaler. Han pointerede, at kravet til de indenlandske lønstigninger i lyset af de lave lønstigninger i udlandet ligger væsentlig under formandskabets vurdering på 4 pct. årligt. Overenskomstfornyelserne i dette forår blev dyre, og lønstigningstakten bør nedbringes. Opgaven med at forbedre konkurrenceevnen bliver ikke lettere af, at virksomhederne belastes af en stigning i de lovbundne arbejdsomkostninger. Formanden for DA fandt det glædeligt, at formandskabet kaster lys over det paradoks, at der er ventetid på operationer, mens orlov og efterløn er ydelser, alle har krav på med dags varsel. Han mente dog, at det vil være mere hensigtsmæssigt at øge aldersgrænsen for tildeling af efterløn gradvist til 63 år frem for at indføre svært administrerbare kø-systemer.

Formandskabet mente ikke, at den mere positive vurdering af den økonomiske situation er udtryk for, at formandskabet har skiftet kurs i forhold til tidligere redegørelser. I den nuværende situation med risiko for flaskehalse er det endvidere ikke entydigt, hvorvidt højere kortsigtede beskæftigelsesstigninger er positivt eller negativt. Formandskabet understregede, at den konkrete implementering af den finanspolitiske stramning på 4 mia. kr. i 1998 ikke er en anbefaling af, hvordan stramningen mest hensigtsmæssigt foretages, men blot et forsøg på at lægge stramningen ind så neutralt som muligt.

Formanden for Håndværksrådet fandt det glædeligt, at forventningerne til dansk økonomi er mere positive end for 1-1½ år siden. Det er positivt, at udviklingen i lønninger og priser er behersket givet den økonomiske vækst. En medvirkende årsag til dette er regeringens arbejdsmarkedsreformer, som har haft en gavnlig virkning på de strukturelle problemer på arbejdsmarkedet. Formanden for Håndværksrådet fremhævede

endvidere, at styringen af det offentliges påvirkning af byggeaktiviteten har været vel tilrettelagt. Der er fortsat behov for at holde skarpt øje med udviklingen i byggeriet, og tidligere tiders "stop and go" politik skal for alt i verden undgås. Formanden for Håndværksrådet foreslog i lyset af manglen på faglærte håndværkere en forsøgsordning med mere fleksible regler for efterløn, hvorved mere end 200 timers arbejde om året tillades. Han var enig i, at der er behov for en forsigtig finanspolitik givet den høje indenlandske vækst. Han advarede dog samtidig mod overdrevne reaktioner.

Præsidenten for Landbrugsraadet mente, at det er positivt, at formandskabet åbner op for en debat om begrænsningerne af overførselsindkomsterne. Han mente ikke nødvendigvis, at en begrænsning af de offentlige udgifter er et mål i sig selv, men den økonomiske udvikling gør en kritisk analyse relevant. Han fremhævede, at de offentlige udgifter fortsat er stigende, og at denne udvikling bør vendes. I stedet for at pålægge erhvervslivet nye konkurrenceforvridende udgifter skal statens udgifter reduceres. Øgede jordskatter for erhvervslivet er ikke hensigtsmæssige. Præsidenten for Landbrugsraadet mente endvidere, at offensive og fremadrettede offentlige tiltag i form af forskning, uddannelse og infrastruktur mv. skal prioriteres på bekostning af passive forsørgelsesordninger.

Formanden for Det Danske Handelskammer fremhævede, at det er vigtigt, at Danmark bevarer sin internationale førerposition. Den seneste udvikling på arbejdsmarkedet gør, at man skal være opmærksom på flaskehalsproblemer. Han mente, at det er nødvendigt med en debat om prioriteringerne inden for velfærdsstaten, og efterlyste i den forbindelse en debat om, hvilke opgaver som bør varetages af staten, og hvilke der skal overlades til den private sektor. Han understregede, at øget udlicitering ikke blot bidrager til forbedringer af de offentlige budgetter, men også medvirker til opbygning af kompetence inden for en række servicefag, der i fremtiden kan bidrage til eksporten af know-how.

Formanden for Finansrådet tilsluttede sig formandskabets vurdering af den økonomiske situation, men mente dog, at væksten undervurderes. Han fremførte endvidere, at den førte politik ikke er ambitiøs nok. I stedet for kortsigtede løsninger i form af afgiftsstigninger er der behov for mere langsigtede reformer, som sigter på at forbedre strukturerne i økonomien og på en varig nedbringelse af den offentlige gæld. Han fandt det i den forbindelse positivt, at formandskabet rejser en debat om styringen af de offentlige finanser. Formanden for Finansrådet glædede sig over de positive virkninger af de strukturelle indgreb over for de unge ledige og opfordrede til, at der fortsættes ad denne vej.

Formanden for Dansk Handel & Service fastslog med udgangspunkt i redegørelsen, at det er svært at bevare pessimismen. Han noterede sig dog, at der givet den øgede decentralisering af lønforhandlingerne er en risiko for større lønstigninger end forventet. Dansk Handel & Service er enig i, at der er behov for såvel en finanspolitisk stramning i 1998 som en langsigtet forbedring af de offentlige finanser. I den forbindelse er en bevidst prioritering af de offentlige udgifter nødvendig. Den succesfulde indsats over for ungdomsledigheden gør det nærliggende at overveje at udstrække reglerne til andre dele af arbejdsmarkedet

En af *de særligt sagkyndige, Hans Zeuthen*, bemærkede, at trods det stærke ledighedsfald er dansk økonomi endnu ikke udsat for stigende inflation. Det havde tidligere været ventet, at hvis ledigheden faldt under et givet niveau, ville lønstigningerne accelerere, men "muren" havde ikke været, hvor man forventede. Derfor vil en analyse af, hvorfor det ikke er gået så galt som ventet, være relevant.

Formandskabet mente ikke, at der var tale om nogen "mur" for ledigheden. Det er korrekt, at ledigheden de senere år er faldet væsentlig mere, end det tidligere var forventet samtidig med, at lønstigningerne ikke er forøget markant. Dette hænger, som fremført i redegørelsen, bl.a. sammen med effekten af arbejdsmarkedspolitikken; eksempelvis har den såkaldte ungeindsats været en klar succes.

Formanden for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd fremførte, at den danske vækst er bemærkelsesværdig i lyset af den lave vækst i Tyskland. Han stillede sig undrende over for de mange forslag om at reducere det offentlige forbrug og investeringer givet, at væksten i disse størrelser ligger under væksten i den private sektor. Han var enig i formandskabets anbefalinger vedrørende en forøgelse af lejeværdibeskatningen. Beregninger foretaget i Erhvervsrådet viser, at en afskaffelse af lejeværdibeskatningen vil forringe betalingsbalancen med 11 mia. kr. på grund af en højere forbrugsvækst. Han mente, at forslaget om kø-systemer på de arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger er uhensigtsmæssigt, da det vil resultere i hamstringseffekter.

Repræsentanten for Økonomiministeriet tilsluttede sig vurderingen af den økonomiske udvikling. Dog mente han, at beskæftigelsen kan forventes at stige mere, og væksten vil blive lidt højere end vurderet i redegørelsen. Han var ligeledes enig i formandskabets vurderinger af de aktuelle risici for flaskehalshede og lønpres.

Nationalbankdirektøren delte repræsentanten for Økonomiministeriets opfattelse af konjunktursituationen, men mente dog, at formandskabet vurderer prisstigningstakten for højt. Han mente endvidere, at forslaget om rammestyring af visse overførsler er et nyttigt bidrag til debatten om de offentlige prioriteringer.

Repræsentanten for de kommunale organisationer fremhævede, at der, som følge af demografisk betingede ændringer i efterspørgslen, er et stort pres på de traditionelle kommunale og amtskommunale udgifter som sygehuse, skoler og daginstitutioner. Desuden er der afgivet politiske løfter om eksempelvis pladsgaranti, hvilket yderligere forstærker presset. Inden for de næste 6 år stiger antallet af skolebørn med 71.000. Tidligere har sådanne stigninger været modvirket af fald i antallet af ældre, men det vil ikke være tilfældet i de kommende år. Han pointerede, at de kommunale budgetter løbende rationaliseres, og at udlicitering i den forbindelse kan være et hensigtsmæssigt middel. Han understregede dog, at der er behov for mere langsigtede rationaliseringsovervejelser. Formandskabets forslag om rammestyring af de offentlige overførsler er fornuftigt,

dels i lyset af at overførslernes andel af BNP er stigende, dels da en meget regelbunden styring medfører mangel på fleksibilitet i udgiftspolitikken.

Repræsentanten for Finansministeriet erklærede sig i sit skriftlige indlæg enig med vurderingen af den aktuelle konjunktursituation. Arbejdsstyrken kan dog forventes at stige mere end forudsat i prognosen, hvilket vil mindske risikoen for flaskehalse på arbejdsmarkedet. Endvidere udgør de frivillige tilbagetrækningsordninger snarere et problem i relation til den aktuelle arbejdskraftmangel end i relation til de offentlige finanser.

Formanden for Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd kunne i sine skriftlige kommentarer ikke tilslutte sig formandskabets forslag om rammestyring af orlov og efterløn. Løsningen er snarere en aktiv indsats, så arbejdsmarkedet gøres mere attraktivt og fleksibelt for de ældre, således at tilbagetrækningsalderen hæves ad frivillighedens vej.

Danmark og ØMU'en

Formandskabet indledte med at konstatere, at ØMU'en langt fra drejer sig om økonomi alene, og at formandskabet derfor naturligt nok ikke kan give klare anbefalinger på dette område. Fagøkonomerne kan pege på, hvad der er de relevante økonomiske argumenter og spørgsmål. Et hovedspørgsmål er, om man kan være sikker på, at ØMU-området bliver et område med lav inflation og en stabil økonomisk udvikling. I ØMU'ens formelle regler er der gjort meget for at sikre dette, men endnu kendes hverken medlemskreds eller regelfortolkninger. Alle kan have en mening om udviklingen, men man kan næppe med fagøkonomiske argumenter og metoder beregne risikoen for fremtidige stabilitetsproblemer i ØMU-området. Ligeledes er det svært ud fra rene fagøkonomiske argumenter at afveje de sikre, men beskedne gevinster i transaktionsomkostninger med værdien af - i en eller anden fremtidig situation - at kunne bruge valutakursinstrumentet.

Formanden for Dansk Industri fastslog, at fordelene ved deltagelse i ØMU'en naturligvis forudsætter, at ØMU'en bliver stabil med lav inflation inden for ØMU-området. Formålet med Maastricht-kriterierne og Stabilitetspagten er netop at sikre den stabilitet, som alle deltagere i ØMU'en må have en klar interesse i. Formanden var ikke i tvivl om, at det vil være godt for Danmark at komme med i ØMU'en så hurtigt som muligt. Deltagelse i ØMU'en giver ikke kun mulighed for at påvirke den fælles pengepolitik, men er også afgørende for at sikre dansk indflydelse på en række andre områder inden for den fælles politik i EU-området, herunder mulighederne for at være med til at sikre en stabil økonomisk udvikling i Europa.

Formanden for Landsorganisationen gratulerede formandskabet med et specialkapitel om Danmarks forhold til ØMU'en, der må vurderes blandt de mest sobre, som er set i genren gennem mange år. Kapitlet er fri for skræmmebilleder og antyder, at Danmark godt kan være tjent med at holde sig uden for første bølge i ØMU-opbygningen og træde til senere, når og hvis ØMU'ens fordele manifesterer sig. Formandens eneste anke til kapitlets analyser var, at man fokuserer blindt på, at ØMU'ens succes skal måles på evnen til at levere lav inflation. Han mente, at det er beskæftigelsen, der skal prioriteres højest i ØMU'en.

Formandskabet bemærkede, at når der i redegørelsen tales om en stabil ØMU, så sigtes der ikke kun til inflationen, men også til den økonomiske udvikling i det hele taget. På længere sigt behøver der ikke være nogen modstrid mellem disse mål.

Formanden for Håndværksrådet var enig med formandskabet i, at ØMU-fordelene i form af rentesænkning og sparede vekselomkostninger er af en relativt begrænset størrelsesorden. Hertil kommer dog, at den direkte prissammenlignelighed, der følger med en fælles valuta, vil øge gennemsigtigheden og desuden nedbryde nogle psykologiske barrierer for samhandel. Formanden vurderede, at de økonomiske analyser ikke kan stå alene, idet der også skal tages hensyn til de politiske omkostninger ved at stå uden for.

Præsidenten for Landbrugsraadet var ligeledes af den opfattelse, at det er svært at se bort fra politiske overvejelser i ØMU-spørgsmålet. Han mente endvidere, at formandskabet undervurderer de konkrete konsekvenser af Danmarks manglende deltagelse i ØMU'en. En fjernelse af rentespændet vil medføre markante forbedringer for dansk landbrug, som i sidste ende vil resultere i større aktivitet også til gavn for resten af samfundet. Dertil kommer, at store dele af fødevarerindustrien har tilkendegivet, at en øget valutakurssikkerhed i form af dansk deltagelse i den fælles mønt generelt vil stimulere investeringerne i markeds- og produktudvikling. Præsidenten advarede mod at underkende fordelene ved dansk deltagelse i ØMU'en og mente samtidigt, at fordelene ved at stå uden for vil være minimale.

Formanden for Det Danske Handelskammer så det som et problem, at der i redegørelsen tages udgangspunkt i en overordnet makro-betragtning. Det er mere interessant at vurdere konsekvenserne på virksomhedsniveau af at stå uden for ØMU'en. På denne baggrund mente formanden, at redegørelsens konklusion om en "vent-og-se"-holdning til ØMU'en er forkert. Hvis man i stedet havde fokuseret på konsekvenserne for virksomhederne, ville man samtidig have belyst tab af konkurrenceevne, hvilket er det helt centrale i ØMU-debatten. Formanden så det som en hovedpointe, at Danmark, uanset om vi er med eller ej, vil få euro'en som afregningsvaluta, og to valutaer er meget kostbart for handelsvirksomheder og for små og mellemstore virksomheder generelt.

Formanden for Finansrådet mente, at det ikke er muligt at skelne mellem politik og økonomi, som det gøres i redegørelsen. Han fandt, at det ud fra såvel økonomiske som politiske argumenter vil være fordelagtigt for Danmark at deltage i ØMU'en. Den økonomiske pris ved ikke at deltage i ØMU'en i form af bl.a. et positivt rentespænd og de ulige konkurrencevilkår, som danske virksomheder vil opleve uden for ØMU'en, er stor. En "vent-og-se"-holdning vil marginalisere Danmark i beslutningsprocessen i EU, både på det pengepolitiske og andre områder. Formanden opfordrede derfor politikerne til at påbegynde en debat om de politiske aspekter ved deltagelsen i ØMU'en.

Formandskabet medgav, at der er en række politiske argumenter i ØMU-diskussionen, som kan være mindst lige så vigtige som de økonomiske. Formandskabet mente imidlertid ikke, at det er i besiddelse af den nødvendige ekspertise til at udtale sig om den politiske dimension. Det er derfor valgt at fokusere på de økonomiske argumenter.

Formanden for Dansk Handel & Service udtrykte forventning om, at ØMU-området bliver kendetegnet ved økonomisk stabilitet, og anbefalede, at Danmark tilslutter sig ØMU'ens tredje fase. Manglende dansk deltagelse vil betyde, at de effektivitetsgevinster, som danske virksomheder ikke høster, påvirker konkurrenceevnen negativt. Han mente ikke, at den "vent-og-se"-politik, som formandskabet lægger op til, er anbefalelsesværdig, idet den risikerer at udskyde de nødvendige forberedelser i virksomhederne yderligere. Endvidere mente han, at formandskabet undervurderer, hvor udbredt euro'en vil blive i Danmark. Detailhandlen vil sammen med bankerne blive det område, hvor borgerne i praksis skal vinde fortrolighed med den nye valuta. Det er vigtigt for både forbrugere og handels erhvervene, at en lovgivning på området bliver fleksibel.

Formandskabet understregede, at det ikke nødvendigvis anbefaler en "vent-og-se"-holdning. I redegørelsen påpeges det, at det under nogen betingelser kan være fornuftigt at se tiden an, men at det under andre betingelser vil være bedst at deltage i ØMU'en så snart som muligt. Formandskabet fremhævede igen, at man kun har set på de økonomiske argumenter, og at dette i sig selv betyder, at man ikke har kunnet drage nogen endelig konklusion.

En af de særligt sagkyndige, *Niels Thygesen*, fandt, at redegørelsens kapitel om ØMU'en i flere henseender er utilstrækkeligt og unødigt vagt i sine konklusioner. Hans hovedindvending var, at det ikke forsøges at vurdere sandsynligheden for de "forsikringsbegivenheder" - en ustabil ØMU og store landespecifikke stød til dansk økonomi - som kunne motivere, at Danmark blev uden for og betalte en "forsikringspræmie" i form af rentespænd og større transaktionsomkostninger. Et mere konstruktivt bidrag ville dels have fastslået, at de to "forsikringsbegivenheder" begge er ekstremt usandsynlige, dels at de

årlige gevinster ved at deltage i ØMU'en sammenlignet med selv et tæt arrangement mellem kronen og euro'en er tilstrækkeligt væsentlige til at begrunde en deltagelse i ØMU'en så snart som muligt. Han understregede, at en ustabil ØMU er usandsynlig givet den meget udbredte enighed om den økonomiske politik i selv en bred indledende ØMU og den begrænsede indflydelse af potentielle afvigere herfra. Endvidere mente han, at formandskabet stærkt overbetoner risikoen for landespecifikke stød til dansk økonomi. Han fandt, at de fremførte eksempler på landespecifikke stød forekommer søgte, og vurderede, at en ændring i valutakursen ikke nødvendigvis er den mest hensigtsmæssige reaktion på stød. Han fremhævede, at den afvigende danske konjunkturudvikling især skyldes en uhensigtsmæssig økonomisk politik og ikke asymmetriske stød eller forskelle i økonomisk-politiske præferencer. Han mente, at formandskabets vurdering af "forsikringspræmiens" størrelse nok var i underkanten, og fandt, at de politiske omkostninger ved at stå uden for ØMU'en underbetones i redegørelsen.

Formandskabet fremførte, at det er meget svært at vurdere sandsynligheden for, at ØMU'en bliver stabil, ikke mindst fordi politiske faktorer kan blive afgørende. Endvidere pointerede formandskabet, at store landespecifikke stød i sagens natur er unikke og svære at forudse, men at det kan være farligt at se helt bort fra muligheden af dem. Samtidig kan det være betænkeligt at se den afvigende danske konjunkturudvikling som værende udelukkende et resultat af en uhensigtsmæssig økonomisk politik og ikke som udtryk for forskelle i økonomisk-politiske præferencer.

Formanden for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd fandt redegørelsen interessant og mente, at det er klogt, at Danmark venter og ser tiden an. Han nævnte, at gevinsterne ved ØMU'en ofte overvurderes, og at det er berettiget at stille spørgsmålstegn ved, om ØMU'en bliver stabil; ustabilitet kan eksempelvis opstå på grund af store regionale spændinger som følge af forskelle i vækst, beskæftigelse, lønfleksibilitet osv. I den forbindelse var det særligt de sydeuropæiske landes eventuelle deltagelse, der forurologede ham. Han beklagede, at formandskabet kun diskuterer de økonomiske aspekter af ØMU'en og ikke de politiske,

som kan være mindst ligeså afgørende. Formanden understregede endvidere, at den danske stillingtagen ikke bør indrettes efter kortsigtede økonomiske gevinster, men derimod efter de langsigtede muligheder for at opnå et mere intensiveret samarbejde om vækst og beskæftigelse i Europa.

Repræsentanten for Økonomiministeriet indledte med at fastslå, at man ikke må overse de politiske hensyn, herunder spørgsmålet om et ikke-deltagende lands forringede muligheder for at øve indflydelse på EU-beslutninger. Han fandt, at redegørelsen går for let henover, hvor sandsynligt det er, at ØMU'en bliver ustabil. Han vurderede, at det ikke er sandsynligt. Men selv hvis det skulle ske, mente han ikke, at Danmark vil kunne afskærme sig fra omverdenen ved at føre en fleksibel valutakurspolitik. Med hensyn til analysen af stød til dansk økonomi mente han, at redegørelsen ikke går dybt nok. Den forstærkede samordning af den økonomiske politik i ØMU-landene og den stigende integration vil reducere antallet af landespecifikke stød, og finanspolitik og strukturpolitik vil være effektive tilpasningsmekanismer i ØMU'en.

Nationalbankdirektøren konstaterede, at det er sandsynligt, at tredje fase af ØMU'en vil træde i kraft den 1. januar 1999 med 10-11 deltagende lande. Han sagde, at den europæiske centralbank i startfasen vil være særlig orienteret mod prisstabilitetsmålet, men at dette naturligvis ikke udelukker, at det er muligt, at ØMU'en vil udvikle sig i en ustabil retning. Det kan imidlertid lige så godt ske 10 eller 20 år efter starten som året efter, og en afventen vil ikke nødvendigvis tilvejebringe bedre information om ØMU'ens stabilitet. Nationalbankdirektøren mente endvidere, at redegørelsens diskussion af, hvilken valutakurspolitik, der skal føres i tilfælde af en ustabil ØMU, kun er af akademisk interesse, især fordi den danske valutakurspolitik baserer sig på en forventning om, at euro'en bliver en stabil valuta. Under alle omstændigheder vil det være svært for Danmark at isolere sig fra den økonomiske udvikling i Europa. Han gjorde også opmærksom på, at det ikke nytter at tegne en forsikring i form af en devalueringsmulighed, som det viser sig u hensigtsmæssigt at bruge.

Europæisk integration: 40 år med Romtraktaten

Formanden for Dansk Industri fandt, at analyserne af fordelene ved europæisk integration er interessante og inspirerende, og han kunne fuldt tilslutte sig konklusionerne. Han vurderede således, at fordelene ved en fortsat udbygning af EU-medlemskabet er klart større end ulemperne, og at det for en lille åben økonomi som den danske er af afgørende betydning at have så fri markedsadgang som muligt i så mange lande som muligt.

Præsidenten for Landbrugsraadet bemærkede den store andel af landbrugsvarer i den danske eksport, men mente ikke, at det gør Danmark sårbart over for ændrede vilkår på de europæiske markeder for fødevarer. Endvidere understregede han, at landbruget gerne fortsat vil bidrage til en større integration af det europæiske fødevaremarked.

Formanden for Det Danske Handelskammer mente, at redegørelsen overser eksportpotentialt i serviceerhvervene, der må forventes at skulle trække eksporten fremover. Han pointerede imidlertid, at det forudsætter en politisk forståelse af servicesektoren som eksporterhverv, og at der sættes ind for at forbedre serviceerhvervenes rammebetingelser og konkurrenceevne.

En af de særligt sagkyndige, *Hans Zeuthen*, bemærkede, at opgørelsen af produktionen pr. beskæftiget i EU-landene viser, at Danmarks placering ikke er så gunstig, som vi måske selv tror. Dog noterede han også den store usikkerhed, der er forbundet med denne type af internationale sammenligninger.

Forskning og økonomisk udvikling

Formanden for Dansk Industri var positivt stemt over for analysen af sammenhængen mellem forskning og økonomisk udvikling. Han mente, at det største problem for dansk forskning er en manglende kommerciel udnyttelse af forskningsresultater. Han var enig med formandskabet i, at den private forskningsindsats bør øges, f.eks. via incitamenter i skattesystemet, og betonede, at der er behov for nye og flere samarbejdsformer mellem forskning og erhvervsliv.

Formanden for Landsorganisationen konstaterede, at det ifølge redegørelsen er svært at påvise en tydelig sammenhæng mellem indsatsen på forsknings- og udviklingsområdet og den økonomiske vækst. Dette ændrede imidlertid ikke hans tro på, at der er en sådan sammenhæng, og han mente derfor, at stigningen i udgifterne til forskning og udvikling bør fortsætte i de kommende år. Formanden advarede dog mod generelle skattefradrag for virksomhedernes FoU-udgifter, idet dette indebærer støttespild samt risiko for skattetænkning.

Formanden for Dansk Arbejdsgiverforening hæftede sig ved, at de teknologiske fremskridt har medført faldende beskæftigelse for de ufaglærte, og at denne udvikling forventes at fortsætte i fremtiden. Han fremhævede, at der både er behov for skærpede krav til uddannelsessystemet og en øget lønspredning for at imødegå denne udvikling.

Formanden for Håndværksrådet bemærkede, at analysen viser, at der ikke kan konstateres en stigning i innovationsevnen på trods af, at der er sket en betydelig vækst i forskningsindsatsen og på trods af, at erhvervslivets andel af forsknings- og udviklingsindsatsen er stigende. Formanden foretrak, at der satses på øget spredning af viden frem for en yderligere vækst i forskningsindsatsen. Endelig opfordrede han formandskabet til at analysere manglen på iværksætterinitiativ.

Formanden for Danske Andelskøbmandsselskaber kritiserede redegørelsens måling af resultaterne af FoU-indsatsen. Patenter giver ikke et særligt godt sammenligningsgrundlag, fordi der både er forskelle mellem lande og mellem brancher. Desuden hævdes en dybere analyse af sammenhængen mellem FoU-indsatsen og udviklingen i totalfaktorproduktiviteten af konjunkturbevægelser. Der blev efterlyst en nærmere redegørelse for sektorforskningens særlige betydning i Danmark. Endelig blev der advaret imod skattefradragsordninger frem for at øge mere specifikke tilskudsordninger.

Formandskabet medgav, at det er svært at måle resultater af FoU; i rapporten nævnes, at vidensgrundlaget for forskningspolitikken er skrøbeligt.

Formanden for Det Danske Handelskammer var uenig i formandskabets advarsel mod i for høj grad at lade erhvervslivets behov påvirke den offentlige forskning og efterlyste snarere en øget dialog mellem erhvervslivet og forskerne. Incitamentet til denne dialog kunne blive givet ved at lade en del af forskerressourcerne være betinget af samarbejde med erhvervslivet. Han tilsluttede sig ønsket om bedre fradragsmuligheder for FoU, men mente, at støtten også skulle gælde for opkvalificering af medarbejdere for ikke at diskriminere mellem forskellige erhverv.

Formandskabet understregede, at kontakt mellem forskning og erhvervsliv er vigtig, men at ren grundforskning bør være uafhængig. Den danske erhvervsstruktur med mange små og mellemstore virksomheder tilsiger, at en stor del af forskningen foregår i offentligt regi, men stiller samtidig store krav til formidlingen.

En af de *særligt sagkyndige, Hans Zeuthen*, påpegede, at de internationale aspekter ved FoU burde have været betonet mere, og understregede, at sammenhængen mellem offentlig og privat FoU naturligt er svag i små lande, hvor importeret viden spiller en stor rolle. Han stillede endvidere spørgsmål ved at opfatte produktivitetsvækst som et succeskriterium.

Formandskabet svarede hertil, at der ikke er uenighed om, at forskningen har internationale dimensioner. Offentlig forskning har en vigtig rolle i at sikre, at der inden for mange fagområder findes specialister, der kan hjemtage viden.

Formanden for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd hæftede sig ved analysens resultat om, at den teknologiske udvikling har hæmmet de ufaglærtes beskæftigelsesmuligheder. Han understregede, at opkvalificering og uddannelse er vigtig, og opfordrede til, at formandskabet analyserer uddannelsesniveaus betydning for økonomisk vækst.

Økonomiministeriets repræsentant bemærkede, at kapitlets konklusioner er i god overensstemmelse med regeringens politik om en øget indsats på FoU-området. Han fandt, at tilskudsmodellen er mere hensigtsmæssig end skattefradrag, bl.a. af hensyn til nystartede små og mellemstore virksomheder. I øvrigt var han enig i, at gældende skatte- og afskrivningsregler ikke nødvendigvis er tidssvarende, idet de er udformet til industrisamfundet. Han delte ikke formandskabets frygt for, at den offentlige forskning i for høj grad bliver styret af erhvervslivets ønsker og behov.

Nationalbankdirektøren advarede om, at et generelt skattefradrag for FoU kan blive udgiftstungt, og at der kan opstå problemer med klassificering af FoU-udgifter.

En af de *særligt sagkyndige, Finn R. Førsund*, betonedede, at grundforskningens langsigtede og eksterne effekter kræver offentlig styring. Et lille land har ikke mulighed for at prioritere alle fagområder højt, men det er vigtigt som minimum at have en tilstrækkelig kapacitet til at absorbere ny viden udefra. Han savnede i kapitlet en mere udførlig diskussion af kvalitativ frem for kvantitativ vækst. Han efterlyste endvidere en mere grundig behandling af måleproblemer i nationalregnskabsstatistikkerne, herunder problemerne med at opgøre produktivitetsudviklingen i den offentlige sektor. Afslutningsvis satte han spørgsmålstegn ved, om det overhovedet kan lade sig gøre at undersøge betydningen af FoU på makroniveau.

Formanden for Dansk Handel & Service fremhævede, at en stigende andel af FoU-udgifterne sker inden for handel og service, og foreslog i den forbindelse oprettelsen af et sektorforskningsinstitut for handel og service.

Miljø- og energiministeriets repræsentant hæftede sig i sine skriftlige kommentarer ved kapitlets diskussion af betydningen af miljøkrav for den økonomiske vækst. Udvikling af nye reguleringsformer så som renere teknologi, implementering af miljøstyringssystemer og produktorienteret miljøpolitik sandsynligvis medvirker til en produktivitetsøgning. Samtidig kan skærpede danske miljøkrav på lidt længere sigt give en konkurrencefordel.

København den 30. maj 1997

Peter Birch Sørensen
Smith

Niels Kærgård

Nina